

459
~~1389~~
~~A 6x23 $\frac{S}{65}$~~
apsnə jlarkomçar.

iakeu aprogramma

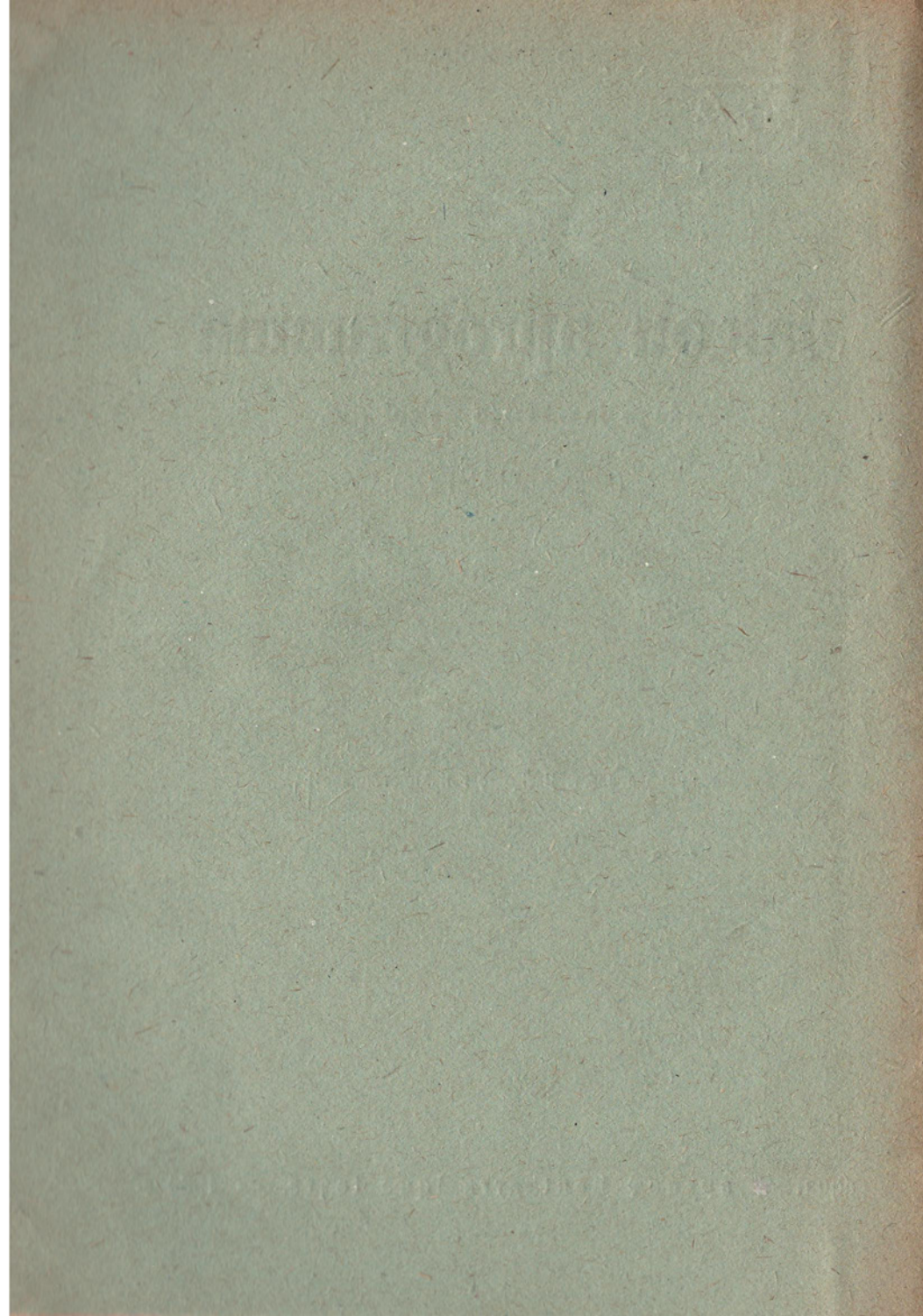
aduja iaxiddərçə aşkol azə.

(akalaki akətəl rzə).

apsnə a. s. s. r. jlarkomçar ilakunaronuueit.

aqua. — apsnər həntkarra iquə tərta. — 1934 ş.

НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
АВХАНИ ИМ. Н. П. БАЛАСКИР



apsnə jlarkomçar.

74.68272
11 12

459

1388

Aδxə3 $\frac{5}{65}$

iakəu aprogramma

aduja iaxiddərçə aşkol azə.

(akalaki akətei rzə).

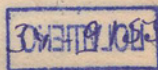
~~~~~

apsnə a. s. s. r. jlarkomçar ifakunaroioioieit.

aqua. — apsnəp həntkarra iquə təjra. — 1934 s.

НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА  
АБХАЗИИ ИМ. И. Г. НАПАСКИР

Единая программа для взрослых школ  
неграмотных на абхазском языке.



аҭснә а. с. с. р. аҭәнтәҭра „ленин“ иҭи3 зхәу.  
азақаз № 995. аҭираз 600. аҭлиҭ 21-А.

## **iakəu aprogramma.**

adukua iaxiddərçə ašköl azə (akalaki akətei rzə).

### **alagalara:**

ari aprogramma akulitura azə auəs zua ar, (akulit-ar qapı) wərpşəganə (mya kuçaganə) iqouŋ adukua azərpxiə izə apsnə akalaki akətei rşkolkua rşə.

ari aprogramma iacup ailərga-ha (об'яснительная записка) yəmta metodikaŋ uəsufakua uzərbo; artkua akulit-ar ireiuou eildərkaueit adukua iaxiddərçə ašköl gutakəs iamoui, iara ui ašköl aŋə işdərçaŋui.

açayja aprogramma iaçanakua ala irdərranə iqoui izərscə-  
laŋui akulit-ar işakunago eilərganə auəs azunə imazaroup.

aprogramma iaçanakua açarə, açayja zegiə neiyəmsrəda irdəruazaroup.

## **I. aprogramma.**

adukua iaxiddərçə ašköl azə.

### **1. adukua iaxiddərçə ašköl.**

ari ašköl gutakəs iamou açayja apxiarei ayrei ahasabrei rdərua rəqaçara oup; abra abart adərrakua iroua rəpstazararəŋi ruəsurtakua rşi ianərtaxəu rxə iadərxiarazə.

1. abra ašköl aŋə idzərçə ixə zziłtša açayja gup dərroləi, politika dərroləi (общественно-политическое воспитание) işəououaxaşa, işiaazaşa oup, marksi lenini rçara latas iaçaganə; nasgiə amassa politika çarala iazəqaçanə eidkəlanə akläss kupara rxə şazərftrei asocializm rgəlarazə işəkupajaxaşei rxə atagalara rəłşə iqazaroup uərt açayja.

2. art açayja asocialist rgəlarakua rşə auəs nagzara dukua ihmou dərdərnə apolitəxnizm çarei alçəlarakuei rətarup aaləxt uəsurakua rşə auəsufa iakularazə, iara ubri ala asocialist rgəlaraŋə tēmp ououala auəs bziakua nagzo asocializm rgəlara anagzaraz alşara dukua haua.

„atəxnikəei açarei rçarazə zamanak hagəm.

abart anahçalak htempkua ubas rəzhaşt, oje uərt reips  
iqou atempkua hrəzxucərgiə hxaƣə iahzaamgo iqou ireip-  
sxaşt.

ari hara iagihalşoiţ iahtaxxar guk ala“.

(stalin ihamta aƣəntə iaagoup).

3. aƣayja aƣara irouz, esaaira izlacərçaşei izlazdərhaşei rxə  
azəltəup: şkol talaraləei, agazet, aţquə, azurnal rapxiaraləei,  
abibliotəkəei apxarta yni rƣcaaraləei uha ubas egərtgiə axə-  
cxəraagakua zegiə rəla.

## II. aprogramma ailərgarazə ayəmta.

(Об'яснительная записка к программе).

### 1. azeipş rbakua.

(Общие указания).

aƣaradara arzəta aşkol aƣə ayra, apxara dərçara anaysgiə,  
aƣayja akommunist psə rxaçanə iaazaƣup.

abri eipş aazala anagzarazə, ari aşkol aprogramma iaça-  
nakuazaroup apartiei, asoveţ mqi gutakəs eiha rxə zzca-  
kuanə iqou, asocialistə rgəlarakua rzə. ari auəs anagzarazə,  
ojraanza anagzara dukua apartiei asoveţ mqi iqarçaxiou  
aƣayja rxə itagalo, dargiə asocializm afakurgəlarazə rxə iame-  
igzakua ikupo iazəqaƣəup, iazaazaƣup.

aƣayja iaxia haztagəlou agup politika pstazara (обществен-  
но-политическая жизнь) rxə itagalo, rdərra ara aşkol aƣə  
iroua irzəmdəic, irəmçac rxala rapxiaqa axarpaara, acçara  
eilahaua iaazaƣup.

ayra, apxara zzəmdərua, ayra apxara axiərçə aşkol iad-  
həlaraƣə eilaharəə iqəƣəup, uərt auaa uaftan ui aşkol italanə  
rçaradara dərərazə.

aƣayja idərçəup, dara şdukuou eipş rxə zəzçaşə izeilahənə  
irçəşə oup, ari arçəə ialarazoup aƣayə igəu azəhan işəbzio  
dərnə asocializm afakurgəlarazə dəkuparaƣa dqazçaşə aƣərkua.

aƣara uəs aplan işakunago afakurgəlarazə, arçayə ianaam-  
tou eiləikaaroup iƣayja rdərra zaqaroui irdərracə eiha rxə  
zzərəftuei.

artkua arçayə ianelirgalak aftaxi, naspi apxiarei, ayrei  
ahasabrei dərçəfa amyə pkaə dəkunaçoit.

aprogramma iaçanakua arçəƣ aƣə eiharə arçayə ixşəy  
zziftə, aƣayə iƣərkua rçəfa dşairfəlaşə oup; abri işakunago  
anagzarazə arçayə ixşəy rziftəup abartkua:

a) ačayə iuəs nağsaṭkua rṑə ibṭaməṭkua rənağzara dšar-  
fələṭu, uəsda ačayə dənəmṭkua;

b) ašköl aṑə akuu, aynəqa akuu, iičaša ačṭ kunaga ipkaanə  
eskiongüə imazarouṑ (zčara mariou axıṭ zčara uadayu axi  
diago);

v) ačayṭa dukua azazala rxə zəzco, rčafei rəqazfei arčayə  
eilərganə imazarouṑ;

g) arčayə çṭs, fələṭs ačayə iito zegüə najakukla  
iirbaša, apstazaraṑə uaxəi ɸni ipəlaša, iibaša rakuzarouṑ,  
nəsgüə ačayə mɛxuə dreilahanə iičaša rakuzarouṑ.

abri eipš ašköl aṑə aṭquə anaysgüə rxə iadərxuoiṭ çṭs  
agazetkua irnəlo, ari ačayṭa idnarçoiṭ haztagəlou aamta apo-  
liṭika uəskua, ačaragüə ačayṭa rguə azəho iqanaçoiṭ.

as auəsura arfələlara ačayə ašköl danalgalak agazet, aṭquə  
apxiara iguə azəho dçanaçoiṭ.

ačayṭa rxala iapxio iqalaanza, arčayə dərzapxioiṭ, nas  
rxalagüə iapxialarouṑ.

arčayə irçagakua irələpxiazanə imazarouṑ agazet „apsnə  
qapf“, „bzəp qapf“ uḥa egiərt atəpanṭi agazetkua.

abas ašköl esəmšṭi ačṭkua agazet iankuou rəlazyo  
ačayṭa agazet apxiara bzia irbo iqaçṭuṑ, ašköl ianalgalak  
rxala agazet axuanə iapxio iqalarazə.

arčayə ačayṭa idirçarouṑ abibliotekəṑə, ma apxiarta ynə  
aṑə iqou aṭqukuei, agazetkuei rxə iṣadərxuəša rdərua, art rxə  
arxuəfa adərra, ačayṭa ašköl aṑə irouz ačara, rapxiaqa iacər-  
çaraṑə, rdərra azharaṑə iqanaçoiṭ.

arčayə ačayṭa idirçco ckiə rxə italarazə zəzbaxukua iḥo  
rmadelkua imazar kunagouṑ, iaxialəmşogüə ačayṭa iara dəzla-  
jaço azə irbaxiou, irahaxiou rəla aja rətanə ialarxunə rxə  
italaraṑə iqaiçarouṑ.

arčayə iprogramma planla iṣdirçaša ianeizişo agup çarei  
apolitiķa çarei (общественно-политические вопросы), iprog-  
ramma zegüə gujs iṣeitara ixaimərşṭerouṑ.

apolitəxnizm çṭkua ačayṭa rərçarazə arčayə iaxidirçco  
aaiğuaara aṑəçrgəlarṭa aqnəṭ, ma anaplaçəṭta (предприятие)  
iqou aqnəṭ art auəskua irəzqazou aoyə daaiğoiṭ ačayṭa idir-  
çarazə.

ačayṭa agrosaāt dərçarazə arčayə ičayṭa dərzaaiğoiṭ atə-  
panṭi agronom.

axrəckiaara (sanitərsaāt) çṭṭə arčayə ičayṭa ašköl iaxiənza-  
tou rçṭkua irələpxiazanə idirçalarouṑ.

## 2. ačayja rčaradara apərxərtə aškəl ačə apxiara šdərčəru.

ačayja apxiara ialagaanza arčayə idirčaroup ajabɿ (речь) zaxizu, nasgiə ajabɿ (речь) iʃalou aja eickua (фразы) ajagiə ajaxutakua (слоги) ʃamou, ajaxuta abɿkua ʃamou (буквы).

arčayə ičayja dərčara danalago inarknə, nas esəmʃati idərčəruou rəgiə ixamərʃtkua ičayja irgualairialaroup aja ezʃalakua.

ajaeila (фраза) aja xutala ailəxrei, ajaeila apxiara ačayja dərčarei 2-3 urok aamta ataxəup.

ajaeila (фраза) aja eiləxrei, ajakua aja-xutakuanə reiləxrei (на слог) aja-xutakua irəxnə ajakua rəqəčarei, ajakua ajaeila ralxrei ačayja rxə atagalara 1-2 urok aamta ataxəup.

ačayja ajaeila ajakua rəla iʃeibarkəui, aja aja-xutala iʃe-loui anelərkaalak aftaxi ajakua, aja-xutala reləxrei, aja-xutakua bɿlə (nbanla) reiləxrei, nasgiə abɿə-nbankua irəlxəu aja-xutakuei ajaeilakuei rapxiara arčaraxiə diasroup. abɿə-nbankua rəlxrazə arčayə itaxxoit 20 urok.

abartkua dərčaraan arčayə daara icxraaueit egimazaroup anban ləpqaakua (разрезная азбука).

anban ləpqaala dərčara aan ačayja iguartoit aja xutala iʃe-lou, ybagiə, eiha ibzianə ačayja anban xiəzkua rgualanarloit, nasgiə art anbankua irčaz rəla irdərua ajakuei, ajaeilakuei rxala ačayja iqarčaz, iapxiar rəlʃoit.

ačayja eilačanə apxiara dərčarazə agazetkuei, alquəkuei, azurnalkuei apxiarazə irətalaɾup, uərt rəxkua rəə irdərua anbankua rəla ikiəpxiəu aja-xutakuei, ajakuei pʃaanə irəpxialarazə.

apxiarazə ačayja rxə iadərxuar qaloit alozungkuei apla-katkuei.

arčayə ičayja apxiara axiənzadirčo ixaimərʃtroup, ačayja zəpxiaz ianu rzəmdərua apxiara akgiə iʃapsam, egışəqamlo.

ačayja agazetkuei alquəkuei rəə izəpxiaz eilərkaarəɾa irzə-ləmkaaua iazčaalaraɾə arčayə iazəqaičaroup, rxə iteigalaroup.

## 3. ačaradara arzərtə škəl ačə ayəfa.

arčayə ičayja apxiara eicədirčoit, nasgiə ačayja ayra dər-čafa abas arčayə daznəquaroup:

a) znə iaxəryəlaaua rəxʃəy azəftnə axyaalara dirčaroup;

b) nas iaxəryaalo zegiə arčayə icxəraarala axyaalafa dirčaroup;

v) ari aftaxi iquəda rxala ayəla rdərua arçayə içayja idir-  
çaroup.

arçayə içayja ayra dərçara danalago aruqka, aqarandaf  
rkəla iakufo, aʔəla rdərua iqaiçaroup, ari aftaxi açayja ayra  
rnapə azəmanlalaxarəʔa iazəqaiçaroup, abas razəqacarazə arçayə  
içayja akiəpxi nbankua rəla iyəu ajaeilakua saxia hasabla idə-  
tixueit, as atəxrakua raan, arçayə içayja zsaxia tərxa anban  
şkəpxiɣqiu rsaxia tərxaoup.

abas akiəpxi nbankua rsaxia təxfə arçayə içayja iandirça-  
lak naxəs, rnapə anpiʔlak naxəs, napəla uərt anbankua  
ryəfəxi iieigar qaloit.

arçayə abɣə nbankua rərçara dʂalagalak akiəpxi nban-  
kuagɣə rsaxia-yrə açayja alairgoit, daʔakala iuhozar, 8-10  
urok rəftaxi inarknə as auəsufa nap airkəroup.

aşrift ellapsala açayja dəryra azəqalom. art açayja anban  
xuɣəla oup ayəla şdərbəʔu, akuapkuəi axizi, ajləi aan irzər-  
haua. (anban dukua kiəpxila iyəu rdəruazaroup, napəla uərt  
ryəfa uadayup aqnəʔ idərçəʔəm).

açayja ianxəryaalo anbankua akakala aɣuə iaxəryaalo  
akumkua ajakua axəryaalaroup, izban uhar anbankua xaz-xazə  
ryəfəi, ajaʔə eilaçanə ianuyuei ryəlakua eipşxom.

axyaalara aan aşıpkakua açayja izlaqarmçaşə pqaras-ha  
irpxiazə bɣə-təga pxiaraləi, laləi arçayja açayə eilagar axi-  
guoxukuo ajakua rʔə iguartarəʔə ireihoit.

açayja axyaalara ialagaanə arçayə irzəmdərua ajakuei aja-  
eilakuei (фразы) zaʔukuou, irəçarkuei ellərganə ireihoit, ari  
aftaxi oup axyaalara ianalaigo.

açayja bzara-xalayrəla ianəryua, ajakua, ajaeilakua irdə-  
rua, irçaxiou irgualarlanə iryueit.

1. as axyaalaraan açayja aɣuə iaxyaalo işneiuə rxala zyəfa  
rdərua ajakua rʔə ianneiuə aɣuə eikuapsanə iaxuampşkua iry-  
ueit.

2. açayja akləss-ouə aqnəʔ ianaxəryaalo, irdərua, (arçayə  
irzəmdəruanə iankuaz ireihaz ajakua rʔə ianneiuə akləss-ouə  
art reipş iqou ajakua anəxnə irgualarlanə rxala iryueit).

3. arçayə açayja ztak rdərua azçaara anritalakɣiə, iaxiər-  
zəmhaz arçayə ianiriaşalak aftaxi, ari azçaara atak aja açayja  
rxala iryueit.

axala-yrə açayja pətk rçaanza iuzalargom. axala-yrə açayja  
analago aamtazɣiə aja ayəfa laləi ləmhələi eildərgalaroup  
(arçayə icxəaarəla); açayja ajakua, ajaeilakua ryəfa iafçəla-

cəpxiəza, lala art ayƣkua rəxuapşra iaquəxua ačayja ləmhala aja ajaella irəlou rəxutakua relərkaaraxı arčayə iieigaroup.

ačayja rxala ayra ianalago aamtazə idərçərup abart apstazaraƣə lassə-lassə irpəlo ryəfa formakua: arzahal ayəfa, agurargaga iquə ayəfa, anketakua rgulərpaafa, adres ayəfa, asalam iquə ayəfa, agazetazə azametka ayəfa uha ubas egiərtgiə.

#### **4. ayra apxiara axiddərçə aškolkua rzə arifmetika.**

eilərgənə iuzərbo.

apxiara ayra axiddərçə aškol ačayja irnatozaroup kunagala adərra, esəmşəpi anaplakə jlarə rpolitika auəsuraƣə rxə iadər-xuarəfa. arifmetika programmaƣə iarbou zegiə nagzanə axəsrazə, iaxutoup škol-cəpxiəza arifmetika arçarazə ialərxtanə ačara plan aƣə zaqa saat arbou aqara.

art asaatkua ɔuɔuəla iarbazaroup ailgançəƣə (расписание); arifmetika ačara plani ailgançei rƣə zxala iquə şcara matəxuu (учебный предмет) ala atəp amazaroup.

akurs zegiə axəsrazə ačara plan aƣə iarboup 150 saat. irçaranə iquə aplan imanlanə aqaçarei aidkələrei rzə, aškol iazguatou aprogramma zegiə yaamtaknə işoup, nasgiə uərt dousə xaz-xazə irəçarkueit arifmetika temakua aprogramma iaƣərpşnə. imanlanə aprogramma anagzarazə, darbanzaalak arčayə ixtutoup, arçara dannalago, igup aneiləikaalak aftaxı, iuəsuraƣi aplan aqaçara. aškol azeips plan işarbou ala, auəsuraƣi aplan aƣə iarbazaroup, tema cəpxiəza iarban mz-xpxiəzarou ianaxəşru aplan aprogramma iaçanakuei aiƣkaafei eiçamxaroup.

ačayja rçafa arčayə esəmşəpi irçara uəsuraƣə iazguaitalaroup, dousə işərçə auyoƣ qaiçalaroup. ačayja zegiə dousə rçafa zeipsrou ala, izxəsəz atəma dousə işeilikaaz ala akunaga akuçərup (aguataga dçakua, azçaara takkua, aynə iqaiçaranə iqaz rənəgzafakua rəla ubas egiərtgiə).

arifmetika ačara aan aprogramma iaçanakua ianaxəsua daara iazguataƣup asistemei aiftəgələfei raznkələra. anavik ƣəc aşqa ianiasua ubəsqan oup, izxəsəz ɔuɔuəla ianərdərlək aftaxı.

ačara ianalago axannaƣ iazguatazaroup ačayja esəmşəpi izlagəlou, irəμου apətarakua, xşəyla ahasabra axənzardərua. arifmetika ianaxəsua ubri eips ametod ftəxtup, azəhaçəçara rajanə iaçanakrəfa, ačayja rxala auəsura açanakrəfa, izxəsəz ɔuɔuəla irdərrəfa, nazaza igrualafarəfa iqazçəfa.

arifmetika ianaxəsua ačayja rxala, zəhaçəçarəla auəsura rƣaladmərxur ada pşəxua amam. atəma izxəsua iaanarpşkuaşa,

açayja rxala iaadərpslaroup, arçayə inapxgarala, ahasabra aan arçayə ialaigalo azçaarakua ikuirgəlo rəla.

hrəxuapşəp aicxra açara aan, arçafa formakua iqou ayba. aformakua akə: arçayə dalagoit abasala arçafa, iahhap acxraan izcuxua acifra açkəs iacuxua aneihaxalak, uəsqañ razriadla eihanə iavagəlou aqnəp akə ganə jaqaranə išanə iavagəlou eiçou arazriad aşqa iiağanə izcuxuazi iarei eixpxiazalanə, nas iacuxueit. ari eipş aformala arçafaan açayja günkəlarəla irzeilkəauam, uəs başa iaanago rzeiləmkaakua apqara rçoit.

abas ala irçaz apqara açayja rəxşəy aפə nazaza izənxom, şipkada esəmşəpi ruəsuraפə rxə irzarxuom.

egi aforma: eiha ibzianə ailkaarazə arçayə açayja irədicoit aicxra aşqot aפə iqarçaranə. telk aפə iaxapsou agejkua rxəpxiazara açkəs eihanə iangəpu, arçay içayja agualariaga rçagakua rəla iazneigoit. iazəmxo agejkua aagafas iamou, razriadk ala eiha agejkua akə ganə eiçou razriadla jabanə ipərganə aqaçara şakuu rxala iguatarəpa. abri aftaxi arçayə diasueit yrala aicəxra aşqa, arçayja aşqot aפə aicxra iqarçaz iaפərpşnə iguartoit, yrəla aicxra aangrə, izcruxua açkəs iacuxua anehau iavagəlou arazriad aqnəp akə ganə irssanə eiçou arazriad iaccanə nas aicxra şəqaçəpu. abri eipş arçafa forma aan açayja eiha zəhaçhaçarəla eilərkəauet, nazazagrə oiuouala irdərua, esəmşəpi ruəsuraפə rxə iadərxuo iqaloit.

arçafa elqianə oyə iפəpxia ibo iqazaroup. eilkaapnə xəs iamakuou zegrə aagaפup argama iqakuou aפərpşkua rqnəp iarbanzaalak arifmetika razdels iamou açaraan iaxutoup (задача) hasabrəla alagara. iara ubas imayəmkuu ahasabrakua rəqaçara açayja iaənago aפə ikəlgəpup. açayja axkəlsua rxala irdərua aqaçara alşoit.

arçayə ixutoup kunagala, akəi-akəi eiftargəla, sistemala izxəsuaaalaq atəmakua xkuas irəmakuou alkaanə ireihalaranə, nasgrə azadaqa tipkua reilərgara, rəhasabra, aפərpşəga hasabrakua rətara, ançafa formakuagrə dərçara. eilkarələei zxucrələei izxəsəz ckia oiuouala ibzianə irdəruazaroup iataxkuou atəblica-kuei apqarakuei. izxəsuaaalaq açəxua pjanə eibganə iqazaroup. ui פəc irçə akə iazhazaroup. axa ari zçəxua pjanə iqou, açəxua şəpjuu eipşjuu izxəsxioui iarei eidhalanə eiquqiamkuu iqazaroup. açayja פəc idurboi izxəsxioui zlaeidhalaxəşa ala eskionggrə aznəquara ataxəup. arifmetika çafa zegrə reiha imanlanə iqaloit enaala-eilpşaanə iqou axəpxiazarakua rəla açara. axa as eipş zha zmam (отвлеченные) axəpxiazarakua rəla auəsura, ui cərxəraagoup, arifmetika adərri xəs iamou—rdərrei פəc irçazi (задачи) rəhasabraפə rxə iadərxuarəp iqalozaroup.



art ahasabrakua lahdərbaroup arifmetikəei asocializm rgələrel reidhalafa.

abri aqnəp açara xuta iamou aamta eiharək (задача) ahasabrakua iatazaroup. açayja, şipkada arifmetika ahasabra adagie, irdəruazaroup (задача) ahasabra aangie axarxuafa.

daara iaxutoup aşkolkuu rəpə açayja rxala, zaanaçə adça irouz ala, dara esəmşəpi ruəsuraşpə eizərgoz aməpəxu iəlxnə ahasabrakua rəqaçara. yəmtala ahasabrakua irəvagəlo iqaloza-roup xşəylagie ahasabra. xşəyla ahasabra aşkol aşpə iamazaroup atəp du. akurs njaanza xşəyla ahasabra əqazaroup. xşəyla ahasabra an çya zmam axpəazarakua rahasabra macara akumkuu azadaquakuagie rhasabuazaroup.

abart reipş iuadaykuou xşəyla ahasabrakua raan daara irze-ouup idərçazar abtəra iaanagakuo rənçara, iahhar:  $12 \times 17 = 12$  stəhxəp 20-nə; iaanago anahçar—240. 12 stəhxəp 3-nə—ianahçoit 36. 240 iəchxəp 36.

nasgie açayja arfələtəp ahasabra an iaanago iazaaigua-xarəpə azneira. ari açara aşipka oiouuakua iəpnaxiçoit, nasgie eiharək kunagala ahasabla amya ikuhaçoit, iahhar: 245 stuxəp 106-nə. iaanago azaaiguaxarala:  $245 \times 100 = 24500$ . as ala ianə-qauçalak lassə-lassə iqalalo aşipka—245 lifba rəla acənşuras 16 rəla aftəxra azəqalom. dəpə fərpşək: 666333 uşar 111 qara. iaanago azaaiguarala—666333:100=6663, as anakuxa iaanago aşpə iqalaroup pfi-dərgak. as anakuxa iaanago azaaiguarala ahasabra ialnarşom aşipka iqalalo 6003 acənşuras iaanago aşpə 63 ayra, dəpəkəla iuhəzar, iaanago aşpə fi-dərgak zmou axəpxiazara acənşuras y-dərgak zmou ayra.

asçot aşpie aşəzəqaçara atəxəp. apxiara iannalago inarknə, pqara ças, iqaçanə iqazaroup, açayja iqarçaz auəs rxala aguatara arçayə iqaiçaz ahasabra ixala, dəpəmyak ala iiaşou iiaşamu angualtalak, uəsşan açayə imy agura igo dälagoit, ari ixala auəsuraşpə daara ixuartoup.

açayja aşkoləpə irçə xanarəauazaroup esəmşəpi planla aynəqəpi auəsəp. aynəqəpi açayja ruəsəp xəs iamoup: aşkoləpə irçaz aitaşəsra, fəzəqaçarəla şəc irçaz oiouuəla adərra—zegie reihəgie irçaz apstazaaraşpə irpəloi ahasabtkua rəlaqarçalaracə. aynəqəp uəsəp alxraan arçayə açayja xəz-xəzə iəzgueitaroup: iouuououi ikuadou iəlgəganə xəz-xəzə ruəsəpkua rətazaroup. arçayə iguaitaroup açayja ruəsəmtakua zegie. uəs anakumxa aşipkakua iqarçaz rəeifa aimuzakua iaanxəzar alşoit, açaygie şipkala ahasabrakua rəqaçara dafələoit, iəçəzie iəşəmkua iiaizənçoit.

# aprogramma.

## aprogramma iačanakua (150 saat).

millionk aqnənza axpxiazara ebgakua rapxiarei ryrei.

axpxiazara ebga zaqarazaalak aicçarei aicxrei. axpxiazara ebgakua rşarei rəltəxrei dərgak z mou, y-dərgak z mou, xdərgak z mou axəpxiazarakua rəla.

amətra zagakua rəla aurei abaazatpkuei rıafa.

## aprogramma açakəi eiftagəlanə arçalei.

### I. akçpi aamta (50 saat).

1. apxiara, ayra, asyoť aqnə apxiazara jaba rqnənza. jaba-jabala ikə rqnənza. jaba-jabala ahasabra. axəpxiazarakua cıfrala ayra aan anuli zhas iamou. egiərt axəpxiazarakua ikə rqnənza. y-dərgak z mou axəpxiazarakua asyoť a pə aagara (6 saatk).

2. xşəyləi syotləi ikə rqnənza aicçara, nasgiə jahaknə ançara. acçaga dərğa: + (acçara) iqaloit adərğa: (=) (4 saatk).

3. xşəyləi syotləi ikə rqnənza aicxra, iara ubas jahaknə ançara. aicxra dərğa: — (acxra) aicxrā aan iqalaz aicçarala aguatarə. aicçarala iqalaz aicxrala aguatarə (6 saatk).

4. xşəyla aicçarei aicxrei imarianə aqaçafa. aicçarkua rtəpkua psaxnə rərgəlara. aicçarkua jaba-nazakua rəla rxarpaara. acxp jaba-nazakua rəla axarpaara (4 saatk).

5. x-dərgak, pf-dərgak z mou axpxiazarakua rapxiara, rya, asyoť a pə aagara. axəpxiazarakua rrazriadkua rdərra. azkikuei akkuei rklasskua reilərgara adərra (8 saatk).

6. yəmtala axpxiazarakua reicçara (pf-dərgak z mou axpxiazarakua irehamkua). aicçar. iaanago. amaatkua, akapeikua xəpxiazarala reicçara (6 saatk).

7. yəmtala axəpxiazarakua reicxra (pf-dərgak z mou axəpxiazara eihamkua). izerəxpı. iacxpı. irbıou aicçara aan iqalaz aicxrala aguatarə. aicxra aan iqalaz aicçarala aguatarə. amaatkua akapeikua xəpxiazarala reicxra (8 saatk).

8. arimť cıfrakua. rimť cıfrala 30 rqnənza apxiarei ayrei (2 saatk).

### II. aybaçi aamta (100 saatk).

1. aıtaxəsra (6 saatk).

2. dərgak z mou axəpxiazarakua rəltəxra. aftəxga dərğa: X. aftəxp. zaqanť ıftəxpı. dərgak z mou axəpxiazarakua ıftəxga tablıca. aftxpı zaqanť ıftəxpı rtpkua rəpsaxra aqnəť iaanago



açaradara arzərtə šköl aƣə anban iquə apoliŋcarazə öyə  
ixə iairxuəša aložungkua rajanə ianup.

anban iquə ianu aštatiakua ačayja arčayə iandirčo, ačayja  
zəpxio iačanakua zegiə rxə azcanə, rxə izlataləšala arčayə  
idirčaroup. as auəs arčayə ineigzar qaloit aložungkua irəčarkua  
ačayja irəho, dargiə alarjajo, axa aamta mɛxuə amərgakua  
iaarkiaƣ-aarkiaƣnə ialarjajo. ari aiƣjajara aan ialajajar qaloit  
iaxia iztagəlou aamtazə ruəsufei rpstazafei. abas aiƣjajarakua  
raan apoliŋcara iačanakua znu asaxia arčayə imazar ičayja  
idirboit.

açaradara arzərtə šköl aƣə auəs-zua arčayə idəruazaroup:

1. agup-poliŋcarazə ašköl aƣə ačayə iičo ʃazəmxo, ašköl  
anays ari auəs aƣə öyə ixuəša zegiə ixə iʃairxuəša, iahhap:  
akolxoz apstazafa, anaplakərtə (предприятие) apstazafa, apxiarta  
ynə zəzkəu, akuakı qapı, aklub zegiə icirxaroup, drəlajajaroup.

2. rapxia ačayja nban iquəla ianərčo aamtazə ayrei, apxia-  
rei raan aštatiə aneildərgo apoliŋcarazə iačanakuəgiə ialaja-  
joit.

3. anban iquə inaxəsne ačara ianalairgogiə aprogrammaƣə  
ačar irəməu zəipšrou eipš iačanakua apoliŋcaragiə ialajajoit.

4. abri anays ačayja ašköl iaxiənzatou aamtazə rəčarkua  
irəlačanə mamzargiə saatkuakgiə zənza znə-zənla iara amaca-  
ragiə lato apoliŋcara ačayja idərčalarup atəpanrı agazetkuei  
acentrı agazetkuei arčayə ixə iarxuo.

## 6. agup-poliŋka aazarei apoliŋcarei.

akuliŋuraŋ revoliucia agutakkua rapxia igəlouı aqajlar hƣə-  
laƣə asocialiŋŋ rgəlarakua rzə örey hasabla rxə, rguə rzəstnə  
auəs rua razəqačara, razaazara.

ačayja dərčarazə eiharə arčayə ixə zziftə ičayja akom-  
munist psə rxəcanə raazarei, hƣla argəlarakua zƣu aqnə rxə  
iameiŋatakua auəs azərua iŋiaazaŋei roup.

abas ala ačayja raazara ilšoit abartkua rəla:

1. apoliŋcara aamtazə, agup-poliŋka uəskua rəlajajarala.

2. arčayə ičayja iandirčo ačarkua: ayƣə, ahasabƣ, apxiar  
atəpanrı apstazaraxıŋ aagarala, nasgiə nert iaaigakuou ačayja  
igucarəknə (rxə rguə azəstnə) agup uəskua irəlajajo rəqač-  
raləei dara ačayja rproletarŋ klass zəstou ckia rxə azəstraləei  
arčayə ilšoit ičayja apoliŋkaŋ aazara ritar.

3. ayra, apxiara ačayja iaxiərčo ašköl iaxagəlou atəpanrı  
apoliŋ uəŋhartakuei iarei eimadazaroup (apxiarta ynkuə, aklub-

kua, abibliotekakua) ari aškol ialgo ualtan art apunktkua irpcaalarazə. abartkua ačayja rəpcaaua rəqačarazə ačayja uərtkua rəpə alekciakua ailajajarakua ua ianəqakuou ačayja itlazaroup. apxiarta ynə, aklub asovxozkua, azauadkua, amuzeikua raxi ekškursiaqa ianco arčayja rəccalaroup.

4. ačayja ačara anərco agup-politika uəskua rəkalakı, rraion, rkətafə asocialist rəgəlarakua iqoui rxə azcaratə irəlxuxarəpə arčayə rxə iteigalaroup.

art xəxı iaho rənagzarazə aškol iguanatoit aaiguara akalakı argəlarakua iqanaço, araion, aklıxozkua iqarçakuo auəskua akətsoveti asekcıakuei ruəs nagzarıkua, akoopərativ uəs aroiouuara, akulitura uəskua rənagzara uha egıərtgıə. uərt hazlajajakuo arčayə ičayjei iare iialajajoit eildərgoit apolitčara aamta azə, egıərt ačarıkua raangıə.

aškol akət-uəskua zegıə əpalanarxularoup. aparția iayeika, akompar iayeika ademonstracia anəqarço, ma nəquara (культ-ноход) ianco ačayjagıə rəccoit, akətafə akətsovet anərpsaxua, aparxəiara, akuac rxəiara uha raangıə art ačayja acxraajazaroup, akontraktacia aqajlar rxə tagalara aangıə ačayja rəpaladər-xuroup, alačarei arafarei rkampaniakua rəmyapagara aan, akətnxara akollektivra auəs amyapagara aan, aoiy brigadakua rəfakurgəlara uha zegıə raan ačayja rəpalarxunə auəs rularoup.

abart auəskua rənagzara aan, ačayja rtaaja rxə itagalane ralarxura alagıə auəs rzərur rəlsoit.

ari aškol afe iaxəlapşu iaku, apolitčara dzərco iaku ičayja iguatane irəμου eiha rxə zzəftnə irəμου apolitika uəskua drə-lajajane eilərganə ireihalaroup, iahhəp ačayja akulak kuparakua iqalaz rdəruazar, ma aparja, axuaqaja agitacia qarconə rahanə iqazar, art reipş izəftou auaa akommunist uəskua işraoiou, dara ari auəs azə işəkupəşə rxə itargalaroup.

arčayə ixamərştkua idəruazaroup agup-polit uəskua, aškol afe ačarei aazarei rəftaxı işərgəlapəm, uərt auəskua naigzoit ačayə aškol afe ačara bjaimeqlar.

## **7. aškol uəskua planla rəfakurgəlare i auyoit rəzəqačarei.**

apxiarei, ayrei ahasabrei rzə rəpəş ačayja irədugalo azcaarakua apstazaraxı r iaaugo atakkua rakuxarazə apstazaraxı r iaaugoi azcaarakuei eikuə iqazaroup, as anakuxa apstazaraxı r azcaarıkua arčayə iaaigo akəi-akəi eistagəlane ico iqazaroup, as auəsura aan xəmpada ačarıkua rplani ruyoit qacalaroup.

zuəsumta eilgaxar, ibziaxar ztaxəu, inəs planləei, uyotləei ifakuirgəlaləroup. işakunagou iqəço auyoť auəsumta eionna-tueit. arçayə aškol azə aplani auyoťi anəqaiço içayja idər-banə, ialarxunə irədiçaroup.

ari aškol azə aplani, auyoťi rəqaçarazə abartkua oyə ixai-mərštəroup:

1. ačayja rdərri zaqaroui, rapxıaqa eiha rxə azcanə irdər-rac irtaxəui.

artkua xaxı iahho rəla arçayə eilikaaiť ari aškol ačayja rdərrei, rapxıaqa eilərkaarc irtaxəui, ara irçaranə iqou ineihanə.

2. as anakuxa aškol aprogramma fatas inatanə ačayja rap-xıaqa irçarc irtaxəu zaqarou ala ačar plan fakudərgəloit.

aškol aplan aƞə iarbaťur təmať auəs azurazə, ailərgarazə zaqa aamta ataxəu, ari aťema aqnəť ičarpu, idərpu zaqa aamta ataxəu, iara ubas eilkaaťur egiəť arfcəlaťkua zegiə iataxxaša aamta zaqarou. auəsur aplan anəlakudərgəlo iataxxaša zegiə ua iuzarbom, ua iaurbaša aplan axəkua roup, egiəť zegiə aka-lendarť plan aƞə iaurboit.

aškol aplan aƞə iarbaťur agup organizaciakua (odn, mopr uha egiəťrkua) rƞə ačayja šalagalaťu; agup-politika kampania-kua imyapagaxaťkuášagiə aplan aƞə iarbaťur (alaçara kam-pania, atatən rxəiara kampania uha egiəťrgiə).

abas aškol azeipš plan iftəxəu aqnəť arçayə aamtak axanəť ačəxuanza azəftixueit akalendarť plan (6 mš. ma mzkə azə). esəmšaťi ačarťkua ačayja zaqa rxə italazi, rxə zzəmcakua igueitakuaz rzə arçayə imazaroup izniçalaša tətřad duk, ma zurnalk auyoť qəçarazə.

xrəť-xrəťpi (периодически) auyoť arçayə iqaiçoit tēma-kuak içayja anaxəiľlak aftaxı, art ačayja zaqa rxə italaz ala-gueitarazə, rxə itamlakua iqou gueitar iapxıaqa aamta imou aƞə drəcxraaracə.

aftaxızarpi auyoť arçayə iqaiçoit içayja ayra, apxıara zirçaz işkol ialərganə iara işkol ineihanə rçara irçaz pəťk axıacərçaša aškol axı iandəkuıço (в школе малограмотных).

ari eipš auyoť aƞə iaarpšəroup ari aškol anxťə inarknə ačayja analgo aƞənza inanagzaz auəskua, iazənamgzaz əqa-zargiə iaarpšəťur, nasgiə ačayja ara açara irçazi, ari aškol aguapxara irnatazi rəla iaxeihau aškol axı iiasər rtaxnə iqalazar. art ačayja ara açara rço zbo ryəzja makıana aškol itamlac art iraclabnə dara axalgo aškol italarc ztaxəu əqazargiə iguata-ťur. ari aškol ačayja analgo aƞnə iaaizanə ialgo işərçoz, işalgo ialajajoit, ari aftaxı axumarra qarçoit (торжественная

часть). арәм uaa raxi aizara iakuriarup: azanaat eidkəlahır auaa, apart iəqeika axır, akətsovet axır. açəxurənə bzia ialgo açayja apremia roueit.

ачайja ашkol ianalgo афнə rçara irçaz iacrəmçar şərzejou rxə itagalarup.

ачайja ашkol афə auəs iruz ari афнə avistavka azəqarçoiť.

ачайja ari ашkol ialgaz eiha axiərçəşa ашkol (школа малограмотных). axi riagarazə iataxkuou zegiə arçayə ineigzaroup.

### zeipş meťodla auəsufakua.

ayra, apxiara açarta ашkoləi iara ui ашkol aprogrammei ruəs-nagzarakua rzə ametod pəlakua, ametod bziakua rtaxəur. abart ametodkua rapxia igəlouir aiclabra meťodi, aoeey meťodi. art ametodkua irəvagəlouir axalapşaarar (исследовательские) aekşkursiar iərganə-arbarar (иллюстративно-наглядные) aja elga (живое слово) uha ametodkua.

ачайja rərçara aan art ametodkua raxi akə, ma ineilaçangie arçayə ixə eirxuar qaloit idirçə zeipşroui izirçə rxə azcafei ryəlakua zeipşroui rəla.

## III. arçarar plan apxiarei ayrei axiərçə ашkol azə.

(Школа грамоты).

ayra, apxiara axərçə ашkol aprogramma 180 saat aamta amoup, фharala 4 mz rzə, 6 mş rəla xənp açara qaloit ari ашkol афə, znəkpi (фнакпи) rçarazə 3 saatk aamta rəmour.

arçayja nban iquəla dərçara ari aamta irəmour abza azpťour, iaanxaz aamta aplan iquə aftaxi irçə irzpťour.

ашkoləi arçayjei rgup-politika uəskua egiərt agup organiza-cia uəskua ircəhəzaroup, art organizaciakua raxi açayja ekskursia hasabla inəquoit ашkol афə açara anrəmam aamtakua rzə.

jlər-rpolitikař azcaarakua raxi (alagaraфə azeipş politikar dçakua alikbez şkolkua rфə XVI apartia reizara istnaxəz aqnəp).

I-ři aťema — a-II-ři axuəşəkusa aplan, rapxiarpi apod-tema I-ři axuəşəkusa aplan aiťog (ay. stalin idoklad ianvarpi aplenum афə 1933 ş. rzə).

II-ři aťema — a-II-ři axuəşəkusa plan e.s.s.r. aaxkav. (z.s.f.s.r.) rфə jlər rənxamyafə xazə-xazə (по отдельным отраслям).

III-ṛi aṛema — aṛoliṛikaṛ ḁṛakua (задачи) a-II-ṛi axuəṣṣ-  
kusa aṛlan aṛə.

IV-ṛi aṛema — a-II-ṛi axuəṣṣəkusa aṛlan əṛsnə, e.s.s.r.  
a-II-ṛi axuəṣṣəkusa aṛlan axıṛ: a) industrializacia: ṛquarṛalı  
araṛa ṛxəṛtei bṛəṛkəmbinati ṛərgəlarakua, aeлектростанция  
duzza ṛquarṛal argəlara, aquarṛi aeлектростанция argəlara  
(Сухрец), akıərməṛ zauadkuei atatən fabrikəei reitarṛəcra (рекон-  
струкция).

a-II-ṛi axuəṣṣəkusa aṛlan azə idərgəloıṛ 3 eleṛtərostanция duk  
aṣkua ṛṛə: bṛəṛ, gumsta, kudrə ṣəkusək ala araṛa aṛxra naza-  
rouṛ 500.000 nəzki tonn ṛṛənza.

acinkəi atsei aṛxra ialagoıṛ (zəṣra, gudouta araion aṛə).  
aximikaṛ aagləx eiha eihaṛoıṛ (ageran, eṛiəṛt aeṛir ləṛkua uha).

a-II-ṛi axuəṣṣəkusa aṛlan azə ialgoıṛ bṛəṛkəmbinat argəlara  
amṛṛəx kiaad kəmbinat (лесо-бумажный комбинат).

eıṛərgəloıṛ aixamya oṛamṛərei, adleri.

### **a-1-ṛi aṛema: akəṛa nxara akolleṛṛivṛra.**

a) akəṛa nxara y-myakə rəla azhaṣa-akapitalistṛi, asocia-  
listṛi myakua rəla;

b) kolleṛṛivṛra myala akəṛ nxara socialistṛ nxaranə afaku-  
rgəlara;

v) aṛolxoz fakurgəlafa formakua (тоз, артель, коммуна);

g) iaxıarṛi aṛolxoz fakurgəlaraṛə arṛəli forma fatas işamou  
axṛajara;

d) aṛolxozkua ṛṛə aṛauəs afakurgəlara (aaləṛṛ ṛlan, auṛoṛ,  
amṛ eizṣafa, aṛəmmunistṛ qabaarṛ formakua, atexnikaṛ baza,  
anarda (сдельщина), brigadala auəs uəṣa formakua;

e) akulıṛurei abzazafa ṛaskuei rzə auəskua rəmyaragafa;

z) əṛsnə aṛolxozkua rfakugəlafa uəs alaṛajara, əṛsnə aṛəyra  
azəṛharazə akupara. atəṛanṛi alaṛara kəmpaniakua rəlaṛajara.  
akəṛtrakṛaciei iaṛanakuēi, araṛarei aizgarei rkəmpania.

əṛsnə atatən arxəiara. atexnikaṛ-kulıṛurakua əṛsnə rəlaṛarei,  
rəṣatakrei, uəṛt irəṛarkuei.

z) asovxozkuei, mṛṣ-kuei aṛolxozkua rfakurgəlaraṛə uəṛt  
zəṛsoui.

i) neuəṛṛ kolleṛṛivṛrala akulakṛa klass hasabla rəkuxra.

aṛolxozkua rəromouarazi eiha aṛəyra raṛa aarəṛtua akupara  
ataxəṛ. ianvarṛi c.k., c.k.k., z.k.(b)ṛ. aṛlenum „aoey ḁṛakua  
akəṛ nxamyazə“ aṛauəs esaaira ibzianə afakurgəlara aṛol-

hoz kuei azauadkuei afabrikakuei rƣə, aagləx qazara ibzlanə ačara adərɾa.

asoeiclabra aƣolxozkua rƣə afakurgəlara, aƣolxozkua rƣə aƣtīv reidkəlara, aƣulak eixarakua rakupara.

asoeiclabrei aoeɣ uəsuri rzərɣara aƣolxozkua rərououara, oueɣla auəsurala ouɾ amal nɣamyaxi myas iamou (к зажиточной жизни).

„aƣolxozkua zegiə iboliševikɾnə iqačarɣur, aƣolxoznikja zaziƣoƣniknə“.

c. ƣ. z. ƣ. (b) p. asovnarkomi rəkučara, aƣolxoznik jkə ima-zaarɣ (чтобы каждый колхозник имел корову).

## **a-2-ɾi aƣema: aƣulɿuraɾ revoliuciei abri auəs azəzuša rzə akuparei (борьба за кадры).**

- a) aƣulɿuraɾ fakurgəlara axuəsəkusarɿi aplan;
  - b) zegiə irualu xəmpada azeipš čarei, ačaradara arzrei;
  - v) aƣulɿuraɾ revoliucia auəs azəzuša auaa razəqačarei ašƣol apolɿetxnizaciaɾrei;
  - g) auəsuri aƣolxoznikjei rəɾčafa asistema;
  - d) aɣəc pstazarazə akupara;
  - e) asocialist rgəlaraɣə ahsakua ralarxura;
  - z) adin akupara.
- aƣemakua eicraħanə čarɿla ibeiazarouɾ.

## **a-3-ɾi aƣema: asoveɿkua rəmy.**

- a) okɿiabɾɾi arevoliucia;
- b) v. i. lenin okɿiabɾɾi arevoliucia apɿiaɣəla;
- v) z. ƣ. (b) p. auəsuri rklass eidəzkelaz, anarxəɣay;
- g) aɾroletarɾ dikɿaɿura;
- d) amilatkua rxakuitra;
- e) apsnə asoveɿ myə aaira;
- z) asoveɿkua rəpsaxrei, jlar rənxamya aitaɿakurgəlarazə rgua-takkuei;
- z) hsoveɿi iara aseƣciakuei uəɾt rɿlankua rƣə apɿiaɣəla uəsuriš irəmuui;
- i) aɿaikom z. ƣ. (b) p., nasɣiə z. l. ƣ. ɣ. e. (БЛКСМ).
- akət-partiaueikəei, aƣomɣar iaueikəei ruəsufakua;
- k) akooperaciei jlar rənxara aɿtəxraɣə ui ialšakuazi.

## **a-4-ṗi aṗema: lenin imya iaṣazə apartia akupara.**

a) armapi axənaara — trockizm iaazərkiapnə atourəx. trockizm xəlçtrala fatas iamazi, (социальные корни) iara axata zəſtrazi. konṡrevoliuciaṗ trockizm aduneiṗ burzuazia pxiagəla oṡriads iṣamou alajajara;

b) aroṡapi axənaarei, axəlçstrei (социальные корни) iaṣanaṡuazi aroṡapi axənaara iaxiap iasocialiṡṗ nṡaraṡə eiha oyə dəzṡiaṣa ṣuəsə alajajara.

lenin ipartia yəqaranə aṡṣanə akupara iṣəṡṡaṡəm;

v) z. k. (b) p. marksiizmi leninizmi idialogiala rəmya skiaxarazə akuparei, ay. ṣṡalin aboliiṣevizm atourəx azə ajakuak-ḡa iyəmta iaṣanakuei.

## **a-5-ṗi aṗema: aḡaa nṡəçi aynauṡṡəei e.s.s.r. ṣəṡou, aduneiṗ okṡiabr azə.**

a) e.s.s.r. aqajlar efa hasabla, bzia eibabarəla eidəzkəlo;

b) e.s.s.r. akapiṡaliṡṗ ṗəlakua irgutəlakəu;

v) akapiṡaliṡṗ həntkarrakua rkrizisi, aproletarṡa rrevoliucia aṡṡərei;

g) ar qapli e.s.s.r. axiṡarei;

d) osoaviaxim akət nṡara aṡṡərazə izəpsoui ḡṗla axiṡarazə izxuartoui;

e) adunei proleṡar revoliuciei akominṡerni.

## **1. aṡexsaat (12 saat).**

1. apsnə aṡṡ rgəṡartakuei rgeografiaṗ qazlakuei (географическое положение).

aṡṡrgəṡarakua ekonominəṡəei poliṡikaləei irəṡarkua. uərt argəṡarakua zəpsou (рəxu). apimara aḡarṡ zaxiṡuzi (хозрасчет). aṡṡrgəṡarakua ṗroekṡṡua. aṡṡ rgəṡarakua auəsnaṡzəṡṡua irəṡə zaqarou alajajara. argəṡarakua irṡaxəu aməṡaxu azəṡəṡara. argəṡarazə auəsṡṡa iataxəu amou iamamu. asezon aamtazə argəṡara uəs iazṡṡu. argəṡara finplan. argəṡara auəs azəṡuei iaxəṡəloui.

argəṡara iaxəṡəlou iṡualu. aihab iazṡrei (единоначалие) iaṣanakuei. argəṡartaṡə eidṡəṡakuas iqoui irəṡarkuei. aaləṡṡ xəeiləṡrakua. argəṡaraṡə apartiei akomṡari rorganizaṡṡakua.

axṡuakṡ (треугольник). „ṡəṡxala aaləṡ“ axi iaṣanakua (лицом к производству). argəṡara akoldogovor. akoldogovor

ala ualkuas dousə irədu. argələra qabaar normakuei auəs nagzarəkua şəfakurgəloui. stalin iairbakuaz a-6 uəsk şənar-gzo. aynaucqa axə eifkaafa. auəsuja argələrəzə napadkələfas iqarço aformakua, hara hargələra socialist rgələroup. hargələra apləmas iamou auəsuja rklass oup. hara hargələrakuei akapitalist rgələrakuei izleipşkuam rələajajara.

auəsura aorey tēmpkua. asocialist qabaa formakua. aicla-brei aorey uəsuri. apələra plan, abuksir. atəp psaxra akupara, atəp nəjra akupara. izləfartamxaşa atəxnika. izləfartamxaşa atəxnika apqarakua.

2. anapləkərtə (предприятие) socialist rgəlanizmur.

asocialist i akapitalist i anapləkərtakua zleipşəmi.

anapləkərtə axiənzanaa-aazo: gutəkəs iamoui, aaləci, cex fatas iamoui, dara-darala izleidhaloui. aagfinplani axuşəku-sapi aplani.

3. anapləkərtə auəs zaaauranə iqou azei, texnolog hasabla auəs şaznauei.

4. anapləkərtə mexanikala işeikułoui, amexanizmkuei, amə-ruga-məraxukuei (инструменты) rəxiəzkua rdərra, uərtkua rxə işadərxiui.

## 2. agro-zoosaat (8 saatk.).

ačiaakua rəpstazafa adərra ačayja rətara, eiharək atəpani atəxnikač čiaakua rərdərra, autratəx čiaakuagiə abartkua rəq-ačəfei, rxələpşfei rzərhafei ačayja rərdərrakua. atəpani ačiaakua rkulturačra. ajla ipeiu ailkaafei, uacləei mineral rəgə-ləei rərtafa ačayja rərdərra. aguam čiaai, apxasta qazço axua-yakuei rakupafa rərdərra, aixahafakua dərčara.

aparnik aqačəfei, ageran axuə xəttəfei, ačaa ačəxiyərei aitaħat aitaħəfei ačayja dərčara. apxasta qazço axuaça-maça-kua rakupafa-dərčara.

1. anəi zeipşrou eipş atatən aqačəfei, arta ačəfei axələpşfei dərčara. atatən ymazarakua rakupəfei.

2. ayai aazafa.

3. efir ləčkua raazafa.

aynač psəkuei, apsaatəkuei raazalakuei rəlpšaarei adərra.

aynač psəkuei, apsaatəkuei xkəla reioučra. asilos arxəiafa.

aqanç xuackua raazəfei, ianrəxutou rfəfei, abagua aryəfei xkəla ailəxrei.

iarban kəta nxarač məfənakuou apsnə rxə iadərxiuo uərt xərxiuas irəmoi, xuta-xutala reiməxəfei reibətəfei, azitən rəxə-

iafei rərdərra (asovxozkuei, aqolxozkuei m. t. s.-kua raxi ekşursia rgara).

### **3. axrəckiarəp saat (sansaat).**

agigienəp icəlarakua açayja rarfəlara. axəp gigiena arfəlara. aynə arəcklara (adafma rəcklara, azzara, ahaua ynarsra, adizinfekciara). ayni aguarpi, amya iavgou rəcklara.

agup yənkua rəcklara. amçkuei akubrkuei rakupafa.

ayəmazara pəkkua rakupafa dərdərra. ianymazayxo axuŋpəpə iaxi aneira rarfəlara. amafər iakufo rapxiəpi acxəraara itafa dərdərra.

## **IV. izərfəlaṭkuou akakala.**

### **1. apxiarazə izərfəlaṭkuou.**

ajaeila kɪaṭkua eilkaanə ialou ajakua uahaua apxiarəi akurouuarta rdərərç apxiəfa-rarfəlara.

əjala apxiara aan iaxiəŋqə aagəlafəi, akuap aṭə aagəlafəi arçayja rarfəlara.

ajalaṭə azçaara aani, akuṭətra aani adərgakua (знаки) rərgəlafə rarfəlara.

izəpxio aştətiakua uha egirətgio dara rəmp zəkuxaşa iaho eilərkaarəpə apxiəfa dərçara.

### **2. ṭəla kunagala ajajafa rarfəlara. (abz—pəra).**

irçə, ma ruok, ma izəpxiaz aştətiə rqnəp azçaarakua iroua atakkua rhaşa rarfəlara.

apstazara, açaskuei, aaləx uəskuei iaazərkiəṭnə rxala irho rarfəlara.

### **3. ayrəzə izərfəlaṭu.**

akuap zakuu-rərdərra. anban du acənxuras anban xuṭə yazərhanə ayra ianalagoi, ma akuap aftaxi işəryra-dərçara. axizi ajləi rəyraangio abart anbankua yazərhanə işəryşa dərçara.

abṭə zmoui, abṭə zmami anbankua dərçara.

arṭşkaga zakuii aja agutani açəxuani izdərgəloi, işərgəlaṭui-dərçara. (amgial, akuaki).

#### 4. ayəfa kunagala irdərua rarfcəlara.

napəla iyəui, kərpıla iyəui raxyaalafa rarfcəlafa. kollektivla auəs azunə aklass-ouə ianərçaz axyaalafa dərçara.

eicxəraanə aypkua qaçanə: adres, ankeťa, arzahal uha ryə-fakua rarfcəlara.

kollektivla agazet axı ırfəša ayəfa dərçara.

#### 5. aməfəmatikəp fcəlaṭkua.

iy-xəpxiazaranə, ma ix-xəpxiazaranə 1000 rənzə iqou axəp-xiazarakua rapxıafa dərçara.

arazriadkua şəzəqou dərçara. arımṭ cıfrakua XX rənzə dərçara.

aicçarei, aicəxrei, azərharei 100 rənzə dərçara.

aicçarei, aicəxrei 1000 rənzə dərçara.

axutakua:  $\frac{1}{2}$   $\frac{1}{4}$  rapxıafei, ryəfei dərçara. adiagramma apxıafa dərçara.

aprocent iacənakua dərçara (rapxıafa).

eiha oyə ixə iairxuə ametrəṭ ıgakua (метр, килограмм, цент-нер, тонна, литр, гектар) dərçara.

aicçarei aicəxrei raan asqot ala aqaçara dərçara.

xəpxiazara rəjala eilou axəpxiazara apxıarei ayrei dərçara.

#### 6. napşəxaku irdərrəğa afcəlaṭkua.

1. napşəxaku apsnə axsaalaṭə auəa axıəkunxo atəpkuei, aṭəcrgəlaṭakuei rəpşaara.

2. agup uəşhartakuei, aḥəntkarra uəşhartakuei axəqou, irtaxəu akurpşə uərtkua rṭə ırpşaaua dərçara.

3. agupṭ uəs nagzaṭ aiṭkaafei atexniķei dərçara.

arçayi açaṭjei rxə iadərxuəşa aıqukua:

muyenik—„hara hargəlara“ anban-ıquə.

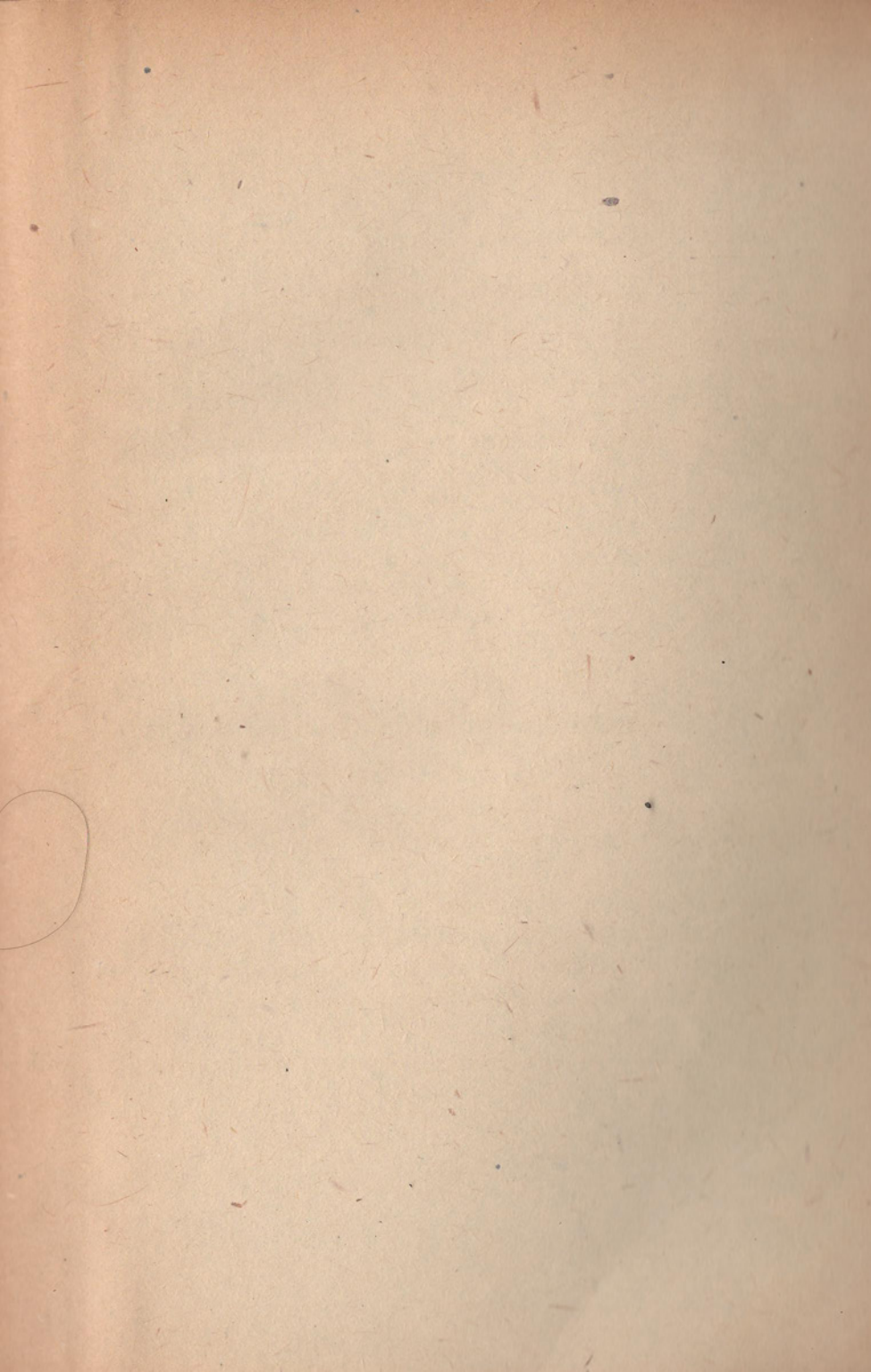
anciferov—ahasabgaṭ ıguə akalakı aṭə adukua rzə.

akəta şkolkua rzə anban ıquə a. m. yoyua.

şumski—ahasabra şçaṭu.

arçayə izə: adukua rşkol aṭə ışdərçaṭu aməṭodika.

aməṭodikaṭ napxgara. apsnə jlarkomçar 1932 ş. rzə itnaṭəz.



537

